

Láska – poklad ľudstva

Reflexia k encyklike BOH JE LÁSKA

Jozef Tiňo

Úvod

Po dejinno-filozofickej a teologickej štúdii J. Letza o láske budem priamo sledovať trajektóriu lásky, „nakreslenú“ v encyklike Benedikta XVI. Téma encykliky je aktuálna vždy, ale v dnešnej dobe je potrebné osobitne obrátiť pozornosť veriacich na to, čo Kristus tak výrazne zdôrazňoval vo svojom poslanstve. Najlepšie to vidno na rozhovore s farizejom, keď na otázku Pána Ježiša, ktoré prikázanie je v zákone najväčšie, odpovedal: „Milovať budeš Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou myslou. To je prvé a najväčšie prikázanie. Druhé je mu podobné: Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého. Na týchto dvoch prikázaniach spočíva celý Zákon a Proroci“ (Mt 22, 37 – 40). A sv. Pavol v Liste Rimanom hovorí: „Kto miluje blížneho, vyplnil zákon“ (Rim 13, 8). Treba však zdôrazniť, že lásku, tento krásny dar, treba žiť a to znamená, že treba vedieť ako – treba jej porozumieť a praktizovať ju. Je to celoživotná úloha. **Benedikt XVI.** hovorí: „láska nikdy nie je uzavretou a dokončenou záležitosťou“. Pápež otvára dvere do tejto ríše v encyklike **Boh je láska** [1].

Encyklika začína citátom zo sv. Jána: „Boh je láska. Kto zostáva v láske, zostáva v Bohu a Boh zostáva v ňom“ (Jn 4, 16). V tých slovách je všetko. Na inom mieste pápež hovorí: „Pohanenie lásky je pohanením Boha i človeka“ a preto „Najlepšia obrana Boha i človeka spočíva práve v láske“.

Na začiatku encykliky pápež analyzuje pojem lásky. Samotné slovo láska je ľuďom blízke a vari najčastejšie používané. Má mnoho podôb, tak, ako rozmanitý je život ľudí.¹ Pápež o tom hovorí: „Podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi obsahuje predovšetkým dve dôležité vyjasnenia. Pretože pojem „blížny“ sa až do tej doby v zásade vzťahoval na príslušníkov vlastného národa a na cudzincov, ktorí sa usadili

---

¹ Treba však pripomenúť slová Pána Ježiša: „Ale vám, ktorí ma počúvate, hovorím, milujte svojich nepriateľov a dobre robte tým, ktorí vás nenávidia, žehnajte tým, ktorí vás preklínajú a modlite sa za tých, ktorí vás potupujú. Ak milujete tých, ktorí vás milujú, akúže máte zásluhu? Veď to isté robia aj hriešnici. Ale milujte svojich nepriateľov“ (Lk 6, 27) a slová sv. Pavla: „Keby som hovoril ľudskými jazykmi aj anjelskými a lásky by som nemal, bol by som ako cvendžiaci kov a zuniaci cimbal“ (1 Kor 13, 1) a ďalej „Láska je trpezlivá, láska je dobrotivá, nezávidí, nevypína sa, nevystatuje sa, nie je nehanebná, nie je sebecká, nerozčuľuje sa, nemyslí na zlé, neteší sa z nepravosti, ale raduje sa z pravdy. Všetko znáša, všetko verí, všetko dúfa, všetko vydrží“ (1 Kor 13, 4 – 7), ktoré hovoria, že láska je univerzálna – zahŕňa všetkých.

v izraelskej zemi, teda na solidárnu komunitu určitej zeme alebo určitého ľudu, teraz je toto vymedzenie zrušené. Môj blížny je každý, kto ma potrebuje a komu môžem pomôcť. Pojem „blížny sa univerzalizuje a zároveň zostáva konkrétny“².

Eros

Láska medzi mužom a ženou, v ktorej dochádza k úzkej súčinnosti medzi telom a dušou, v ktorej sa pred ľudskou bytosťou otvára príslub blaženosti, táto láska sa nerodí z premýšľania, ani z rozhodnutia, ale v istom slova zmysle sa ľudskej bytosti dáva. Gréci ju nazývali eros. Starý zákon ho používa dvakrát, v Novom zákone sa nevyskytuje.

Pápež pripomína Nietzscheho tvrdenie, že *kresťanstvo dalo erosu vypíť jed, ktorý síce nespôsobil jeho smrť, ale ho zdegradoval len na nerest* a kladie si otázku, či cirkev snáď nerobí prostredníctvom svojich prikázaní a zákazov pre nás horkým to, čo je najkrajšou záležitosťou života. Je to naozaj tak? *Naozaj kresťanstvo ničí eros?*

Gréci vnímali eros ako opojenie, ako čosi, čo premáha rozum „*božským blúznením*“, ktoré človeka vytrháva z obmedzenosti jeho vlastnej existencie a ktoré ľudskej bytosti, vzrušenej pôsobením božskej sily, dáva zakúšať najvyššiu mieru blaženosti.

Eros bol teda oslavovaný ako božská sila, ako zjednotenie s božstvom (posvätná prostitúcia).³ Pápež hovorí, že Starý zákon vystúpil proti tejto forme náboženstva. To ale neznamená zavrhnutie erosu ako takého, ale vyhlásenie vojny proti jeho znetvoreniu. Opojný a nedisciplinovaný eros nie je výstupom, „extázou“ smerom k božstvu, ale pádom a degradáciou človeka – eros potrebuje disciplínu a očistenie. To nie je odmietnutie erosu a jeho „otrávenie“, ale jeho uzdravenie a zameranie k jeho pravej veľkoleposti. **Vynášanie tela, akého sme svedkami dnes, je mylné. Eros degradovaný na číry „sex“ sa stáva tovarom – možno ho kupovať a predávať, ba dokonca človek sám sa stáva tovarom**, hovorí pápež.

Podľa Biblie vznik spoločenstva muža a ženy je opísaný slovami: „*Nie*

---

² V literatúre sa už objavili úvahy o stupňoch lásky. Napríklad B. Brander [2] hovorí o delení:

1. eros – romantický vzťah
2. philia – priateľstvo
3. agapé – služba

Pápež používa to isté delenie, poskytuje však hlbokú analýzu jednotlivých typov.

³ V tomto zmysle vyznievajú aj slová psychológa Callahana, ktorého cituje Brander [2]: „*Romantický vzťah je sebecký. Keď ide o autentický romantický vzťah, je to tvoja rozkoš, tvoje šťastie, ktoré je ústrednou základňou tvojich citov*“ a vychádza mu, že: „*Nesebecká romantická láska je absurdnosť. Na úrovni erosu platí: dchcem, potrebujem, a preto milujem. Je to láska začiatočníkov v škole medzi ľudských vzťahov.*“

je dobre byť človeku samému. Urobím mu pomoc, ktorá mu bude podobná“. Preto Boh utvoril ženu a Adam nachádza pomoc, ktorú potrebuje.

Iné je to v gréckej mytológii, podľa ktorej, ako to vypráva Platón, bol človek pôvodne sférický, lebo bol sám v sebe kompletný a sebastačný. Avšak ako trest za jeho pýchu ho Zeus rozpoltil, a preto teraz neprestáva túžiť po svojej druhej polovici. Všimnime si, že na rozdiel od gréckej mytológie, v biblickom podaní, ako konštatuje pápež, sa nehovorí o treste. „*Domínuje tu idea, že človek je v istom zmysle nekompletný a bytostne zameraný na to, aby v druhom našiel svoju celistvosť*“.

Eros je akoby zakorenený v samotnej prirodzenosti človeka, ktorý opustí svojho otca i matku, aby našiel svoju ženu – stávajú sa jedným telom. Na základe zamerania pri stvorení eros odkazuje človeka k *manželstvu*, čo je zväzok charakterizovaný jedinečnosťou a definitívnosťou. *Obrazu jediného Boha zodpovedá monogamné manželstvo*. Kresťanská viera sa pozerá na človeka ako na *podvojne jednotnú bytosť*, v ktorej sa duch a matéria navzájom prestupujú a oboje zakúša novú ušľachtilosť.

Eros nás chce pozdvihnúť do extázy voči božskému, vyviest nás za hranicu nás samých, ale práve preto *vyžaduje putovanie smerom hore, putovanie charakterizované odriekaním, očisťovaním a uzdravovaním*.

Agapé

Skutočná láska sa stáva objavením toho druhého a starostou o druhého. *Nie je to už hľadanie seba, ponorenie do opojenia seba, pretože láska sa stará o šťastie milovanej bytosti (je hotová k obeti, ba dokonca ju sama vyhľadáva)*. A tak „extáza“ neznamená jeden okamih opojenia, je to extáza putovania, trvalého exodu z ja.

Eros sa často označuje ako *vzostupná láska* a **agapé** ako láska zostupná. Typicky kresťanská by bola zostupná a veľkodušná láska – **agapé**, zatiaľ čo nekresťanská kultúra, predovšetkým grécka, by bola charakterizovaná vzostupnou žiadostivou vlastníckou láskou, čiže erosom. Eros a agapé sa však nedajú nikdy od seba oddeliť. I keď eros je spočiatku žiadostivý, vzostupný, ale pri približovaní sa druhému sa bude usilovať o šťastie toho druhého. Do erosu sa začleňuje prvok agapé. *Čo je to agapé?*

Sústredenie na seba, aj keď kultúrne vnímané, necháva malý priestor pre štedrosť, otvorenosť, čestnosť a iné vlastnosti, ktoré vedú srdcia od ego – centrovaneho infantilizmu k dospelosti v starostlivosti o ľudí mimo vlastného ja.

Pápež poukazuje na vzostupnú etapu sv. Pavla, keď cestou do Damašku bol osvietený, aby potom na zostupnej ceste išiel medzi pohánov a hlásal evanjelium. Mnohí významní svätci sa v eucharistii ocitli v extáze (vzostupná fáza), aby potom zostúpili „do prachu zeme“ a slú-

žili blížnym. Ježiš Kristus zostúpil k nám a vydal sa hľadať „stratené ovce“, teda trpiace a stratené ľudstvo. V jeho smrti na kríži naplňuje ono obrátenie sa Boha proti sebe samému, v ktorom sa On sám daruje, aby znova pozdvihol človeka. Je to láska v najradikálnejšej podobe. Tomuto darovaniu Ježiš prepožičal trvalú podobu v Eucharistii.

V Eucharistii zjednotenie s Kristom je súčasne zjednotením so všetkými tými, ktorí sa stali alebo stanú Jeho učeníkmi. *Krista nemožno mať výhradne pre seba. Láska k Bohu a láska k blížnemu sú teraz naozaj zjednotené.* Takto možno pochopiť, akým spôsobom sa slovo *agapé* stalo tiež menom pre *Eucharistiu*.

Pri úvahe o láske k Bohu pápež kladie otázku: „*Je možné milovať Boha, ktorého nevidíme?*“ A odpovedá slovami sv. Jána: „*Ak niekto hovorí, že miluje Boha, ktorého nevidí a pritom nenávidí svojho brata, ktorého vidí, je luhár.*“ Sv. Ján zdôrazňuje nerozlučnosť spojenia medzi láskou k Bohu a blížnemu. **Láska k blížnemu je cestou k stretnutiu s Bohom**, hovorí pápež a pripomína, že Boh nás miloval ako prvý a neustále nás miluje ako prvý a práve preto aj my môžeme odpovedať láskou. Boh nám nenariaďuje cit, ktorý nie sme schopní sami v sebe prebudiť. **Láska nie je len cit.** City prichádzajú a odchádzajú. Cit môže byť nádhernou počiatočnou iskrou, nie je to však plnosť lásky. Stretnutie s prejavmi Božej lásky vtahuje do hry aj našu vôľu a náš intelekt. Láska však nikdy nie je uzavretou a dokončenou záležitosťou.

Láska k blížnemu je možná. Spočíva v tom, že ja milujem Boha a s Bohom tiež osobu, ktorá mi nie je príjemná, alebo ktorú nepoznám. Učím sa pozeráť na iného človeka očami Ježiša Krista a dávam mu viac, než to, čo je nevyhnutné. **Láska rastie cez lásku.** Láska je „božská“, lebo pochádza od Boha a zjednocuje nás s Bohom a **premieňa nás v „My“** a utvára z nás jedno. Láska k blížnemu je zakorenená v láske k Bohu. Cirkev musí uplatňovať lásku **tiež ako komunita.**

Tým sa prechádza k 2. časti encykliky – *Uplatňovanie lásky*. Láska cirkvi ako prejav trojičnej lásky. Keď vidíš lásku, vidíš Trojicu, cituje pápež sv. Augustína.

Ako sa cirkev rozrastala, radikálna podoba spoločného zdieľania materiálnych statkov sa problematizovala. Zásadné jadro však pretrvávalo, lebo vo vnútri komunity veriacich nesmie existovať taká podoba chudoby, ktorá by spôsobovala, že by niekomu chýbali nevyhnutné prostriedky k dôstojnému životu. Riešenie sa našlo vo voľbe siedmich mužov, čo bol začiatok diakonského stavu. Teda sociálna služba bola celkom konkrétna, ale zároveň duchovná.

Táto prax natoľko prenikla do vedomia spoločnosti, že i Julián apostata, ktorý sa rozhodol vrátiť ríšu k pohanstvu, sa nechal inšpirovať kresťanstvom, hovorí pápež. Julián ustanovil hierarchiu metropolitov a kňazov. Kňazi sa mali starať o lásku k Bohu i o lásku k blížnemu. V jednom liste Julián napísal, že *jedinou záležitosťou, ktorá ho na kresťanstve zaujala, bolo charitatívne dielo cirkvi.* My vieme, že charita nie je pre cirkev určitým druhom spoločensky prospešnej činnosti, ktorú by

mohla prenechať niekomu inému. Charita patrí k vlastnej povahe cirkvi a predstavuje neodmysliteľný výraz jej vlastnej existencie.

Proti marxistickému mysleniu, že chudobní nepotrebujú charitu, ale spravodlivo usporiadanú spoločnosť a že všeliekom na sociálne problémy je celosvetová revolúcia a jej príprava, pápež v odpovedi hovorí:

- Experiment, ktorý ponúkol marxizmus, sa skončil sklamaním.
- Cirkev vie, že nie je jej úlohou, aby naplňovala svoje sociálne učenie *politickými prostriedkami*. Chce pomáhať formovaním svedomia ľudí v politike. *Cirkev nemôže a nesmie vziať do svojich rúk politický boj, aby budovala spravodlivú ľudskú spoločnosť. Nemôže a nesmie sa postaviť na miesto štátu.* Ale na druhej strane, nemôže a nesmie stáť na okraji úsilia o spravodlivo usporiadanú spoločnosť.
- *Láska bude vždy potrebná – neexistuje žiadne štátne spravodlivé usporiadanie, ktorému by sa podarilo, aby láska bola zbytočná. Vždy bude existovať utrpenie, ktoré bude volať po úteche.* Vo svete je aj dnes veľa utrpenia.
- *Štát nesmie nariaďovať náboženstvo, musí však zaisťovať náboženskú slobodu, naplňovať spravodlivosť tu a teraz.*

Ak však má rozum konať sporiadane, musí sa znova očisťovať. Viera má svoju špecifickú úlohu v tomto procese – ide o stretnutie so živým Bohom, ktoré otvára nové obzory – leží ďaleko za oblasťou, ktorá je vlastná rozumu.

Viera umožňuje rozumu, aby lepšie plnil svoju úlohu a aby lepšie vnímal, čo mu patrí.

- Štát, ktorý by nebol spravovaný podľa zásad spravodlivosti, by sa premenil na *bandu zlodějov*.
- Cirkev, možno trochu oneskorene, ale výrazne zareagovala na otázku spravodlivého usporiadania spoločnosti, ktorá bola položená novým spôsobom. Svedčia o tom encykliky, ktoré sú aktuálne dodnes: **Rerum novarum** (1891, Lev XIII.), **Quadragesimo anno** (1931, Pius XI.), **Mater et Magistra** (1961, Ján XXIII.), **Populorum Progressio** (1967, Pavol VI.) a list **Octogesima adveniens** (1971, Ján Pavol II.). Tak sa rozvinula katolícka sociálna náuka. V roku 2004 vznikla **Pápežská rada pre spravodlivosť a mier**.

Dôležitým javom našej doby je, že sa zrodili a rozvinuli *rôzne formy dobrovoľníctva, ktoré prinášajú so sebou celý rad služieb*. Proti **antikultúre smrti**, ktorej výrazom je napr. zneužívanie drog, sa stavia **láska**, ktorá nehľadá seba, ale kvôli ochote *stratiť seba samého kvôli druhému sa prejavuje ako kultúra života*.

Kresťanská charita je predovšetkým odpoveďou na zásady: *hladných nasýtiť, nahých obliecť, o chorých sa starať, navštevovať väzňov*. Tí, ktorí pracujú v charitatívnych inštitúciách, sa neobmedzujú len na vykonanie toho, čo treba v danom okamihu, ale venujú pozornosť tak, aby druhí vnímali bohatstvo ich ľudskosti – ide o „**formáciu srdca**“.

Charitatívna aktivita je nezávislá od politických strán a ideológií.

Programom kresťana, programom milosrdného Samaritána, Ježišo-

vým programom je „**vnímavé srdce**“. Kresťan vie, kde je potrebná láska a podľa toho koná. Kresťan vie, že **Boh je láska** a že láska je viac ako obyčajná aktivita (pozri hymnus o láske sv. Pavla).

Správny spôsob služby robí konajúceho pokorným. On sám nie je viac ako nástroj v Pánových rukách, a tak sa oslobodí od domnienky, že musí sám osobne nevyhnutne vylepšiť svet. V pokore urobí to, čo je v jeho možnostiach a zvyšok v pokore *zverí Pánovi*.

Prostriedkom na načerpanie stále nových síl je modlitba. Kto sa modlí, ne stráca svoj čas.

Hoci je jasné, že nie je možné vtesnať do niekoľkých riadkov mená tých, ktorí dôsledne praktizovali lásku, encyklika uvádza niekoľko výrazných osobností: Martin z Tours (rozdělil sa polovicou pláštia s chudobným), opát Anton (služba lásky v rámci mníšskeho hnutia) a mnohí ďalší rehoľníci, František z Assisi, Ignác z Loyoly, Ján z Boha, Vincent z Pauly, Ján Bosco, Matka Terézia z Kalkaty a nespočítateľný zástup ďalších svätcov.

Osobitné miesto patrí Panne Márii. *Mária je preniknutá Božím slovom, môže sa stať matkou vteleného Slova, je to žena, ktorá miluje.* Mária je veľká preto, že nechce urobiť veľkou seba, ale Boha – je pokorná (pozri Magnifikát).

Novšie pohľady vedy a výskumu na hodnoty lásky

V prílohe chcem poukázať na spojitost zjavenej pravdy, na základe ktorej sa budovala encyklika s novšími výsledkami výskumu. Tie jednoznačne potvrdzujú, že láska je jedinečný fenomén v živote človeka a jej praktizovanie je v súlade s jeho programovým vybavením – poslaním.

1. Psychologička D. Tennov [3] na základe analýzy vzťahu stoviek párov odlišuje romantickú lásku od reálnej lásky, nazýva ju *limerence* a hovorí: „*Štatisticky zistené obdobie trvania „limerence“ je medzi 18 až 36 mesiacov.*“ Tennov hovorí, že bez zásadnej duchovnej transformácie k dobročinnej forme lásky páry zostávajú v romantickom rozčarovaní s vysokým percentom depresie (35 – 60 %), značným percentom so sklonom k samovražde (20 – 30 %) a s početným výskytom pokusov o samovraždu.
2. Vincent Jeffries [4] na základe predbežných výsledkov výskumu na vzorke manželských párov, ktoré trvali viac ako 25 rokov hovorí, že tie páry, ktoré sa usilujú, aby ich zväzok sa naďalej budoval a zotrval, robia to, čo je dobré pre partnera, generujú pozitívne interakcie vzájomným dávaním sa, zmierňujú emócie a prekonávajú protivenstvá. Toto správanie podľa Jeffriesa korešponduje s ideou (osobného) dobra vo väčšine náboženstiev.
3. Zatiaľ čo romantický vzťah je vášeň a neistota, philia je vzťah racionálny, pokojný, stály a môže spájať dvoch ľudí intímnejšie ako romantický vzťah. Ale aj túto formu *Gándhí* považoval za „komerčnú“ v porovnaní s najvyššou formou lásky. Už *Confucius* v 6. stor. pr.

Kristom hľadal odpoveď na otázku, či môže existovať láska, ktorá nekladie nároky na svoj objekt. Treba povedať, že veľkí vyznávači lásky upierali svoj zrak k *agapé*. Osobitnú pozornosť láske tohto typu venoval Erich Fromm [5] v knihe Umenie milovať. Takáto láska je spájaná s láskou Boha k stvoreniam. Medzi nami sa vyskytuje v podobe materskej lásky – emocionálne správnej lásky matky k svojmu dieťaťu, bez akejkoľvek kalkulácie, čo dostane ako odmenu. Úsmev dieťaťa je pre ňu (vopred neplánovanou) odmenou.

4. Psychológ Everett Worthington [6] na základe výskumu o dôsledkoch odpúšťania uvádza, že ľudia, ktorí odmietajú odpúšťanie zla, ktoré im bolo spôsobené, majú tendenciu k negatívnym indikátorom zdravia a pohody: viac stresov, oslabený imunitný systém a zvýšená náchylnosť ku kardiovaskulárnym ochoreniam.
5. Voči chápaniu takejto formulácie lásky niektorí autori majú výhrady. Vladimír Šatura [7] hovorí, že láska, ktorá nikoho nevylučuje, neodzrkadľuje skutočnosť a platí skôr kultúrne – filozoficky, no z hľadiska vývinovej psychológie rozhodne nie. To je nedorozumenie. Fromm nehovorí o tom, čo platí v skutočnosti. Naopak, na vysokej úrovni rozvíja teóriu lásky. Fromm hovorí o láske univerzálnej, o ktorú sa možno usilovať. Čo je to láska zohľadňujúca skutočnosť? Tej je iste dosť a ťažko povedať, že by zodpovedala Kristovmu posolstvu pre tento svet. Kristov prínos bol ozajstnou revolúciou ducha. Škoda len, že zo strachu pred ťažkosťami alebo z neznalosti si ľudia interpretujú tento jedinečný fenomén na svoju mieru. Treba skôr súhlasiť s B. Branderom [2], ktorý v súvislosti s *agapé* hovorí, že ak láska, ktorou milujeme teraz, je nižšieho stupňa ako *agapé*, potom musíme milovať na svojej úrovni s citlivosťou, veľkomyseľnosťou a poctivosťou. Čím vyššie aspirujeme v každodennej aktivite, tým rýchlejšie rastieme a Steinsaltz [8] upozorňuje, že: „*Ozajstný altruizmus je zriedkavý a možno nedostiahnuteľný. Ale aj keď nie sme schopní perfektnej lásky, to nás nezabavuje povinnosti usilovať o ňu.*“
6. Výskumy u dospelých, aj keď sú v začiatkoch, ukazujú, že láska v ich živote, či už ju preukazujú, alebo sú ňou obdarovaní, má významnú úlohu.

K. Hunter a M. Linn [9], vedecké pracovníčky v Medicínskom centre pre veteránov v Miami v roku 1980 urobili prieskum v dvoch skupinách ľudí nad 65 rokov. Jednu skupinu tvorili tí, ktorí sa dlhodobo venovali dobrovoľníckej činnosti. Druhú skupinu tvorili iní. Výsledok ich práce sa dá zhrnúť takto:

- Dobrovoľní pracovníci pociťovali väčšiu životnú pohodu a chuť do života. Mali menej symptómov depresie a úzkosti ako ľudia z druhej skupiny.
- Na otázku, či životná pohoda viedla k dobrovoľníckej činnosti, alebo naopak, odpovedali, že ich aktivity ako dobrovoľných pracovníkov, zmenili ich životy k lepšiemu.

7. Podobne E. Mydlarska [10], profesorka psychológie a výchovy na Učiteľskom ústave Kolumbijskej univerzity, študovala vplyv altruizmu a nábožnosti na tých, ktorým to môže byť užitočné v starobe
- zvýšená miera zmysluplnosti,
  - zvýšený pocit vlastnej efektívnosti a kompetencie,
  - vyrovnaný postoj k životu a fyzicky aktívnejší životný štýl,
  - zvýšená miera sociálneho včleňovania.

8. Potreba lásky

Určite vznikne otázka – je v silách človeka kráčať po ceste lásky, ako to požadoval Kristus? Ak áno, ako? Bez odpovede na tieto otázky, celá diskusia o láske sa zredukuje na Šaturovskú cestu – cestu skutočnosti. Ale odpoveď existuje. A nielen to. **Láska je totiž nevyhnutnou a postačujúcou podmienkou šťastia.** A to už nie len o tom, či sa nám to pozdáva alebo nie. To je o našom štastí.

Hlavným znakom lásky je dávanie a to bez kalkulácie. Dávame v nádeji, že naša láska vyvolá odozvu (nie odmenu), lebo odozvou na lásku je láska. Naráža sa tu na bariéry, ale nikto z propagátorov lásky nehovorí, že je to voľba „širokej cesty“. Naopak, Kristus explicitne vyzýva, aby sme si vybrali úzku cestu. Ľudová múdrosť nazerá na zbieraná vekmi je ukrytá v národných rozprávkach. Tie súhlasne vedú svojich hrdinov cez nepohodu života, cez zápasy so živlami a zlom, aby nakoniec našli rozprávkovú ríšu šťastia. Človek, ktorý nemá vypestovaný postoj lásky, ťažko prijme tvrdenie, že dávať je príjemnejšie ako prijímať. Pri dávaní sa zriekame časti seba, lebo aj majetok pokladáme za časť seba. A ten – bez toho, aby sme vnímali okolie a potrebu druhých v láske – očami vidiaceho postoja duše – si chránime.

Láskou (dávaním) možno vylepšiť stav druhého, alebo naopak, neláskou možno zapričiniť jeho utrpenie.

Ale dávanie nie je len o hmotných potrebách. Ľudia často pociťujú opustenosť a osamelosť. Hlavne deti potrebujú vnímať potreby lásky. Nedostatok nehy u detí môže mať nedozerné následky nielen na ďalší vývoj dieťaťa, ale môže ísť aj o prežitie, ako to dokazujú výsledky výskumu.

9. C. Albright [11] v časopise *Research in Science and Theology* hovorí, že dnes je známe, že dieťa sa rodí s oveľa väčším počtom mozgových neurónov, ako v skutočnosti treba. Tie, ktoré sa využívajú, sa prepájajú na iné neuróny a nielen že prežívajú, ale vytvárajú komplexnejšie spojenia. Neuróny, ktoré sa nevyžívajú, sú programované na vlastné zničenie. Pomocou tohto selektívneho procesu sa formuje architektúra osobnosti. Je už dávnejšie známe, že deti, ktoré sú dobre vyživované, ale sa im nedostáva osobnej pozornosti, obyčajne zomierajú. Deti s menším stupňom osobného zanedbávania prežívajú, ale sa nevyvíjajú.

Naše mysele a telá, zdá sa, sú naprogramované vyvíjať sa na základe vzťahu lásky. V prvých momentoch života sa dočča rad-

šej pozerá na obraz ľudskej tváre, ako na akýkoľvek iný obraz. Náš mozog sa vyvíja na základe interakcií. Naše neurónové, imúnne a obežné systémy operujú efektívnejšie, keď vieme, že sme vnímaní a chápaní a keď cítime, že máme nejakú váhu vo vzťahu k iným. **V podmienkach vzťahov v láske žijeme lepšie a dlhšie.**

K. Giberson [12] opisuje skúsenosti získané pri pozorovaní podmienok prežívania nemlúvniat vo „vedecky“ riadených sirotincoch. Hovorí, že celý systém starostlivosti bol postavený na vedeckých postupoch, ako boli vnímané v *klasicknej fyzike* – svet je ako hodiny – všetko funguje. Čo sa nedalo vysvetliť touto paradigmou, bolo spochybňované. V tejto eufórii *láska* nenašla miesto. A tak napríklad zobrať dieťa na ruky, hojdať ho, sa považovalo za primitívne – láska ku dočatám patrila medzi bezvýznamné fenomény. A toto stálo život desiatok tisícov nemlúvniat vo vedecky riadených sirotincoch, ktoré mali zakódované, aby sa vyhýbali nezdravej závislosti brať dieťa do náručia. *Ale! Malé deti potrebujú veľa lásky.* Potrebujú, aby ich niekto držal, objímal, bozkával, hral sa s nimi. V týchto primitívnych prirodzených aktivitách je čosi, čo posilňuje malé deti tajomným spôsobom, čo posilňuje ich imunitný systém a to im umožňuje zvládať detské choroby. Údaje, ktoré o tom hovoria, sú nesporné a hrozné.

Nemocnica pre nemlúvniatka vo Florencii. V dvoch dekádach v polovici 18. storočia bolo v tomto sirotinci 15 000 detí. 1 000 z nich zomrelo pred dovŕšením jedného roka.

Amerika bola svedkom podobnej tragédie v 19. storočí. Viac ako polovica sirôt odoslaná do inštitúcie v Buffale, N. Y., medzi rokmi 1862 a 1875 zomrela pred dovŕšením jedného roka.

Najhoršie je, že zavládlo presvedčenie, že smrť nastala v dôsledku infekcie, ktorá sa odovzdávala dotykom, a tak sa rozhodlo, že treba vylúčiť nosenie detí a úplne sa zakázalo bozkávanie. Zariadenie pripomína čosi, čo dnes praktizujú chemici pri manipulácii s nebezpečnými chemikáliami.

Starosť o nemlúvniatka spojená s presvedčením, že láska je neúčinný cit, viedli k praktikám, ktoré pracovali proti prirodzeným inštinktom všetkých druhov a špeciálne u ľudí.

10. Prax lásky

V zmysle encykliky nejde teda o to, že ma ovládne cit, ktorý ma povznesie „do výšin“ a ja, bez vlastných zásluh čerpám z toho zdroja. *Nie, láska nie je len dar, ale je aj čnosť.* Ja ten „talent“ musím rozvíjať, dať do obehu. Láska nie je substancia, z ktorej si môžem krájať časti a rozdávať. Láska je živá v aktivite a z definície je namierená k Bohu a k blížnemu. Treba ju rozdávať bez obavy, že z nej ubudne. **Láska je totiž ten zázrak, že dávaním sa rozmnožuje,** hovorí E. Fromm [5].

Prax lásky vyžaduje produktívnu aktivitu. Je to aktívna starosť o život a rast toho, koho milujeme, ale, ako zdôrazňuje pápež, *láska nie*

je vecou citu; je to akt vôle. Takto chápaná láska je univerzálna, nikoho nevyklučuje. Láska totiž vyžaduje čin. Kresťan nemá milovať teoreticky, ale skutkami. L. Lencz [13] hovorí, že naša láska je natoľko skutočná, nakoľko sa zhmotní, nakoľko sa premení na prácu. A inde: „*Čo je láska, to sa dá najlepšie opísať účinkami, ktoré spôsobuje. Keďže koexistencia s inými ľuďmi je pre človeka podstatná, náš svet je zároveň svetom pre mnohých ľudí: svet človeka je „spolusvet“, náš svet, ktorý je spoluvytváraný láskou tých, ktorých milujeme. Láska robí vlasť vlasťou, domov domovom. Nič nie je človeku blízke bez blízkeho človeka“* (sv. Augustín).

Literatúra

- [1] Deus caritas est, Encyklika pápeža Benedikta XVI. o kresťanskej láske. Trnava, SSV. 2006.
- [2] BRANDER, B.: Research News and Opportunities in Science and Theology. 2003. Roč. 3, č. 10, s. 12.
- [3] TENNOV, D.: Research News and Opportunities in Science and Theology. 2003. Roč. 3, č. 9, s. 12.
- [4] JEFFRIES, V.: Research News and Opportunities in Science and Theology. 2003. Roč. 3, č. 11/12, s. 1.
- [5] FROMM, E.: Umení milovať. Praha, Nakl. Josefa Simona. 1997.
- [6] EASTERBROOK, G.: Research News and Opportunities in Science and Theology. 2002. Roč. 2, č. 9, s. 5.
- [7] ŠATURA, V.: Prečo láska stroskotáva? Trnava, Dobrá kniha. 1994, s. 24.
- [8] STEINSALTZ, R. A.: Research News and Opportunities in Science and Theology. 2003. Roč. 3, č. 11/12, s. 22.
- [9] HUNTER K. – Linn, M.: Science and Theology News. 2004. Roč. 4, č. 6, s. 37.
- [10] MYDLARSKÁ, E.: Science and Theology News. 2004. Roč. 4, č. 6, s. 37.
- [11] ALBRIGHT, C. R.: Research News and Opportunities in Science and Theology. 2002. Roč. 2, č. 6.
- [12] GIBERSON, K.: Science and Theology News. 2004. Roč. 4, č. 6, s. 36.
- [13] LENCZ, L.: Od konfrontácie k dialógu. Bratislava, Nové Mesto. 1991.

Prof. RNDr. Jozef Tiňo, DrSc., profesne sa venoval chemickej fyzike. Je predsedom ÚSKI a predsedom Sekcie ÚSKI pre vedu a vieru. Venuje sa otázkam vzťahu medzi vedou a vierou. Je členom Európskej akadémie vied a umení.